

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 14.05.2017 – *Accepted*: 29.06.2017

Sporcu Eğitim Merkezlerinde Yatılı Olarak Eğitim Gören Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumları

Mehmet ALTIN¹, Arif ÖZSARI²

¹ Selçuk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

² Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Osmaniye, TÜRKİYE

E-Posta: mealtin@selcuk.edu.tr, arifozsari@hotmail.com

Öz

Bu çalışma ile sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumlarındaki değişimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu Adana, Aksaray, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Mersin ve Osmaniye sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören 134 erkek sporcu oluşturmaktadır. Verilerin elde edilmesinde, kişisel bilgiler için kişisel bilgi formu kullanılırken, ahlaki karar alma tutumunun belirlenmesinde, ilk olarak; Lee, Whitehead ve Ntoumanis tarafından kullanılan, Türk kültürüne uyarlaması Gürpınar tarafından yapılan “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği” (Attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire - AMDYSQ) kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik yapılarak verilerin homojenliği ve varyansları test edilmiş, gruplar arası değişimlerin tespitinde, Kruskal Wallis, Man Whitney U testleri kullanılırken, farklılığın kaynağının belirlenmesinde Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır. Çalışmamızda anne-baba eğitim seviyesi, eğitim merkezinden hizmet alma süresi ve gelir seviyesi faktörlerine bağlı olarak herhangi bir değişim gözlenmezken ($p>0.05$), yaş ve branş faktörlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu çalışmanın bulgularına bağlı olarak yaş ilerledikçe ahlaki karar alma tutumunda olgunluğa bağlı iyileşme olduğu, branş seçiminde ise güreş sporunun atletizm sporuna göre ahlaki karar alma tutumuna daha fazla olumlu etki yaptığı söylenilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sporcu eğitim merkezi, eğitim, spor ahlakı, ahlaki tutum, karar

The Moral Decision Making Attitudes of the Athletes Attending to Sport Training Centers

Abstract

It was aimed at this study the identification of the alterations in the moral attitudes of the boarding athletes trained at training centers. The study group comprises of 134 boarding sportsmen at the training centers in Adana, Aksaray, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Mersin and Osmaniye. In the process of obtaining data, the personal information form was used for the personal information. As for the identification process of moral decision-making attitudes, Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ) which was adapted to Turkish Culture by Gülpınar and used by Lee, Whitehead and Ntoumanis (2007) was used. The uniformity and the variances of the data were tested by the help of descriptive statistics and for the detection of the intergroup changes the tests of Kruskal Wallis and Man Whitney U were used and so was the Tamhane's T2 test for the determination of the source of the discrepancy. In our study, while any of change was not observed depending on parents' educational level, the duration of getting training from the center and income level factors ($p>0.05$), some statistically meaningful differences were detected based on age and branch ($p<0.05$). Regarding the findings of this study, it can be said that as the age progresses and the one matures, ethically decision making attitude improves, as for the branch choice, it is also tellable that wrestling affects one's moral decision making attitude more positively compared to athletics.

Keywords: Training center for athletes, training, sport ethics, moral attitude, decision

1. Giriş

Devlet başarılı sporcuyla korur (mevzuat, 1982). Sporcu eğitim merkezleri, spor dallarına göre yetenekli çocukları tespit ederek eğitim ve öğretimlerini aksatmadan üst düzey sporcu olarak yetiştirilmeleri amacıyla çeşitli spor dallarında hizmet vermek üzere devlet tarafından açılan merkezlerdir (Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı, 2017). Türkiye'nin "Ulusal Gençlik ve Spor Politikası"na (2012) göre Türkiye dünyanın genç ve dinamik nüfusu ile ön plana çıkan ülkelerinden biridir. Bu genç nüfus, zararlı alışkanlıklardan korunmak için spor ve diğer aktiviteler vasıtasıyla doğru bir şekilde yönlendirilmelidir. Aynı zamanda çocuklara etik ve ahlaki değerlerin kazandırılması gençlik ve spor politikaları açısından önemli görülmektedir (Gürpınar, 2014b).

Modern eğitim sistemi, yapı ve işlevleriyle sporun, özellikle kitle sporunun gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı şekilde sporda, insanın farklı yönleriyle gelişmesini sağlayan bu sistemin en önemli unsurlarından biridir (Öztürk, 1998). Çeşitli alternatifler arasında spor eğitimine kaynak tahsisi insan unsuruna yapılmış bir yatırım şeklinde düşünülebilir. Spor eğitiminin amacı fertlerin hem fiziki hem psikolojik gelişmelerini sağlaması, sosyal hayata hazır kılmak amacına dönüktür (Ünlütepe, 2000). Günümüzde bir eğitim aracı olan sporun, toplumun bütün kesimleri tarafından kullanılmakta olduğu görülmektedir (Pehlivan, 2004).

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir (İlhan, 2008). Spor, doğumla birlikte erken yaşlardan itibaren çocuğun hayatına girmekte ve çocukların eğitilip geliştirilmesinde en uygun ve önemli eğitim yöntemi olarak kabul edilmektedir (Aydoğan vd., 2015). Bu dönemde spor, bizim şekillendirmemize ve mutlak hâkimiyetimize bağlı olarak varlığını sürdürmektedir (Filiz, 2002).

Ahlak ve değerlerin geliştirilip bireye aktarılmasında ise eğitim, en önemli kurumlardan biri olmak durumundadır (Dikmen, 2014). Çevre, toplum ve kültür çocuğun eğilimlerine yön vererek davranışın (ahlaki) olarak şekillenmesinde önemli rol oynar. Ahlak, insan ömrü boyunca dinamik bir yapı arz eden dolayısıyla her dem değişime ve gelişime açık bir alandır. Ahlak gelişiminin birincil hedefi, bireyin evrensel ilkeler, doğru-yanlış, hak ve adalet kavramları doğrultusunda kendi doğrularını ve ilkelerini geliştirmesidir. Her bireyin kendi toplumunun kurallarına ve evrensel değerlere uygun yetiştirilmesi gerekir. Ahlak gelişiminin en üst düzeyi ise kendi toplum kurallarına ve evrensel değerlere uygun, ancak bağımsız olarak doğru karar verme ve buna uygun davranış sergileme yeteneğidir. Ahlak, bireyin kendi akranları ve yetişkinlerle olan yaşantılarının sonucu oluşur. Ahlak, toplum üyelerinin davranışlarının hangilerinin kötü hangilerinin iyi olduğunu gösterilerek toplum tarafından oluşturulur (Meb, 2013).

İnsanın içinden geçeceği iyi-kötü ahlaki aşamalar, geçireceği evrimler eğitim sistemiyle çok ilintilidir. Çünkü eğitim sistemi insana bilgi ve eylem yönüyle odaklanan bir yapıdır. Eğitim, insanları yetenekleri doğrultusunda onları yönlendiren, onların fitri kabiliyetlerini geliştiren, bilgi bakımından donanımlı ahlaki olarak uyumlu, onurlu bir hayat sürmelerini sağlayan süreçler toplamıdır. Bu manada, ahlakın en büyük tamamlayıcısı, onun doğru yönde gelişmesinin planlı yolu ve sistematik yöntemi eğitimidir. Ahlakta azade bir eğitim ve öğretim hizmeti planlamak insani bilgi yönüyle ele almak eylem yönüyle ihmal etmektir. Eğitimle ahlak iç içedir. Eğitim ahlaka göre daha geniş bir alanı içine alır. Ahlakla eğitimin

ortak noktası, insanın düşünce, duygu ve davranışlarıdır (Eğitim ve Ahlak Şurası, 2015). Biz sporu ve sportif faaliyetleri eğitim kapsamı içinde düşünmekteyiz, bir eğitim şekli olarak sporu fiziki ve ruhi bir eğitim olarak düşünürsek spor ile eğitimin özdeş olduğunu belirtebiliriz (Ünlütepe, 2000).

Spor ve ahlaki değerler birbiri ile dolaylı ilişkidir. Sporun belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda ahlaki ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (Tel, 2014). Bir ahlak olarak spor, tıpkı günlük, olağan yaşamdan olduğu gibi, bütün bunların da üzerinde, bunlara paralel ve dolaylı ilişkidir. Önemli ayrılığı onun yapısı, özü gereği bir ahlak olmasıdır. Sporun belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda bu ahlaki ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (Erdemli, 2016). Ayrıca altyaş gruplarında çocuklar sportif uygulamalar vasıtasıyla toplum içerisinde temel davranış, konuşma ve saygı ilkelerini öğrenirler (Türkmen, 2004). Bir davranış tek başına ahlakla ilgili değildir; ancak bu davranış uygulamadan eyleme dönüştüğü ve başkalarını ilgilendirdiği oranda iyi-kötü, güzel- çirkin ve faydalı- zararlı boyutlar içinde değerlendirmeye tabi tutulur. Bu bakımdan sportif eylemler doğrudan doğruya ahlakla ilgilidir (Yapan, 1992).

Yetenek esasına göre fırsat eşitliğinin sağlandığı sporcu eğitim merkezlerinde eğitim gören sporcu öğrenciler bir yandan eğitim hayatlarını sürdürürken, diğer yandan hem ahlaki hem de sportif anlamda hayata hazırlanma uğraşı içerisindeyler. Bu çalışmanın ülkemizi ulusal ve uluslararası yarışmalarda temsil etmesi beklenen sporcu öğrencilerin ahlaki kararlarını anlamamıza katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Spor ahlakına, disiplinine sahip sağlıklı nesillerin yetişmesi hepimiz için önemlidir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2016-2017 yılındaki sporcu eğitim merkezlerindeki sporcular oluştururken, örnekleme ise Adana, Aksaray, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Mersin ve Osmaniye sporcu eğitim merkezlerindeki yatılı olarak eğitim gören 120 güreşçi ile 14 atlet olmak üzere toplamda 134 erkek sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için iki kısımdan oluşan anket uygulanmıştır. Birinci bölümde, sporcuların demografik özellikleri ile ilgili bilgileri yordayan sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007) tarafından sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını ölçmek üzere geliştirilen “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği” (Attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire - AMDYSQ) kullanılmıştır. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlamasını (2014a) yapmıştır; yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,76, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,855 olarak bulunmuştur. Bu araştırma özelinde yapılan geçerlilik ve güvenilirlik testlerinde ise Cronbach Alpha katsayısı 0,79 olarak hesaplanmıştır. Orijinal ölçek 9 maddeli ve 3 alt boyutlu ve kesinlikle katılmıyorum (1) ve kesinlikle katılıyorum (5) arasında puanlanan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutlarını yarışma severliği benimsemek, hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak oluşturmaktadır. Ahlaki karar alma tutumlarını ölçmeye yönelik

maddelerden 6 adedi olumsuz (1, 2, 4, 5, 6 ve 8. maddeler) ve 3 adedi de olumlu (3, 7 ve 9. maddeler) anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken “kesinlikle katılıyorum” yanıtı “5” ile ve “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı ise “1” ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı “5” ile “kesinlikle katılıyorum” yanıtı da “1” ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının daha olumlu; düşük puanların ise daha olumsuz olduğu anlamına gelmektedir.

Veri Analizi

Araştırmada kullanılan verilerin analizinde SPSS (Statistical Package For Social Scientists for Windows Release 16.0) programı kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 üzerinden değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistik yapılarak verilerin homojenliği ve varyansları test edilmiş, gruplar arası değişimlerin tespitinde, Kruskal Wallis, Man Whitney U testleri kullanılırken, farklılığın kaynağının belirlenmesinde Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Sporcuların Yaş Faktörüne Bağlı Olarak Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Yaş Grubu	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Squ.	A.Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Squ.	A.Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Squ.	A.Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
11-13 Yaş	35	4,48	0,64 ^a			3,32	0,81			3,76	0,94		
14-16 Yaş	86	4,04	0,88 ^b	7,73	,021*	3,19	0,98	,74	,69	3,96	0,95	1,97	,37
17-19 Yaş	13	3,98	1,13			3,21	0,65			4,02	0,99		
Total	134	4,14	0,87			3,23	0,91			3,91	0,95		

* , ab = Gruplar arası anlamlı farklılık.

Tablo 1’de görüleceği üzere; Yaş değişkeni faktörüne bağlı olarak, yarışma severliği benimseme ve adilce kazanmayı koruma boyutlarında istatistiksel açıdan bir farklılık gözlenmezken, hileyi benimseme boyutunda 11-13 yaş grubu sporcu ortalamaları ($4,48 \pm 0,64$), 14-16- yaş grubu ortalamalarına ($4,04 \pm 0,88$) göre yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistiksel olarak da anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 2. Sporcuların Branş Değişkenine Göre Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Branş	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
Güreş	120	4,12	0,89	,743	,389	3,16	0,90	6,112	,013*	3,87	0,97	2,071	,150
Atletizm	14	4,36	0,66			3,81	0,80			4,29	0,64		

* Gruplar arası anlamlı farklılık.

Tablo 2'den de anlaşılacağı gibi, branş faktörüne bağlı olarak, hileyi benimseme ve adilce kazanmayı koruma alt boyutlarında istatistiksel açıdan bir farklılık gözlenmezken, yarışma severliği benimseme alt boyutunda güreş branşıyla ilgilenen sporcu ortalamaları ($3,16 \pm 0,90$), atletizm branşıyla ilgilenen sporcu ortalamalarına ($3,81 \pm 0,80$) göre düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistiksel olarak da anlamlı olduğu belirlenmiştir ($P < 0.05$).

Tablo 3. Sporcu Eğitim Merkezinden Hizmet Alma Süresine Göre Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Hizmet Alma Süresi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Sever. Ben.		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kaz.Kor.		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
1-2 Yıl	62	4,11	0,92			3,16	0,97			3,80	1,03		
3-4 Yıl	63	4,22	0,73	,493	,782	3,31	0,88	,828	,661	4,02	0,85	1,204	,548
5 Yıl ve Üzeri	9	3,82	1,32			3,15	0,67			3,96	1,09		

Tablo 3'te görüldüğü gibi, yatılı olarak eğitim merkezlerinde eğitim gören sporcuların eğitim görme süresi faktörüne bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 4. Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Gelir seviyesi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
500-2000 TL	100	4,18	0,88			3,24	0,95			3,94	0,99		
2001-3500 TL	24	3,88	0,90	4,099	,129	3,22	0,70	,050	,976	3,63	0,90	5,545	,063
3501 TL ve Üzeri	10	4,47	0,57			3,10	0,94			4,37	0,29		

Tablo 4'den de anlaşılacağı üzere, sporcuların gelir seviyelerine bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 5. Anne ve Baba Eğitim Seviyesi Faktörüne Bağlı Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Anne Eğitim Seviyesi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
İlköğretim	105	4,11	0,88			3,22	0,92			3,87	1,02		
Orta Öğretim	27	4,36	0,59	1,644	,440	3,26	0,88	,224	,894	4,06	0,65	,189	,910
Üniversite	2	2,84	2,60			3,00	0,95			4,00	0,47		

Baba Eğitim Seviyesi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
İlköğretim	89	4,13	0,88			3,23	0,98			3,88	1,06		
Orta Öğretim	37	4,21	0,84	,313	,855	3,22	0,81	,001	,999	3,96	0,72	,092	,955
Üniversite	8	4,04	0,93			3,21	0,53			4,08	0,58		

Tablo 5'te görüldüğü gibi, sporcuların anne ve baba eğitim seviyelerine bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ile sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumlarındaki değişimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yaş faktörüne bağlı olarak hileyi benimseme boyutunda 11-13 yaş grubu sporcu ortalamaları, 14-16 ve 17-19 yaş grubu sporculara nazaran yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistiksel açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$; Tablo 1). Bu sonuç, yaş faktörünün ahlaki karar alma tutumu üzerinde etkili olduğu ve yaş grubu yükseldikçe ahlaki karar alma uygunluğunun arttığı yönünde kanaat uyandırmıştır. Bu çalışmada sporcuların yaşları büyüdükçe aldıkları sportif eğitime bağlı olarak zamanla hileyi benimseme puanlarında düşüş olduğu, aynı zamanda adilce kazanmayı korumak ölçek alt boyutunun ortalama puanlarında artış olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Hawkins ve Gruber (1982), beyzbol sporu ile ilgilenen liseli erkek öğrencilerin, aldıkları dersler sonucunda, benlik kavramlarının belirgin şekilde iyileştiğini bildirmektedirler. Butcher (1989) araştırmasında 6. sınıfta spora katılıp 10. sınıfa kadar 5 yıl süreyle izlediği öğrencilerin, benlik saygılarında her yıl biraz daha kayda değer ilerlemeler olduğunu bildirmektedir. Tazegül (2014) üç aylık bir çalışmanın sonunda, öğrencilere verilen spor eğitiminin öğrencilerin kişilikleri üzerinde etkisi olduğu, nevrotik kişilik boyutunun skorunda bir azalma olduğu, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarının skorlarında bir artma olduğunu belirlemiştir. Özbek ve Nalbant'ın (2016) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki genç sporcuların ahlaki karar alma tutumları üzerine yaptıkları araştırmada, yaş değişkenine bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel bir farklılık bildirmemiştir. Lee vd., (2007) yaptıkları araştırmada, 14- 16 yaş grubu sporcuların hileyi ve yarışma severliği benimseme boyutlarında 11-13 yaş grubu sporculardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğunu bildirmişlerdir. Sportif faaliyetlere katılım yılı ve yaş arttıkça sporcu öğrencilerin ahlaki tutumlarında artma olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmamız sonuçlarıyla çelişen ve aynı doğrultuda yer alan çalışmaların, toplumsal yapı ve kültürel farklılıkların, sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına yansımaları olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarının tamamında atletizm sporu ile ilgilenen sporcu ortalamalarının güreşçilere nazaran yüksek olduğu belirlenirken, yarışma severliği benimseme alt boyutundaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($P < 0.05$; Tablo 2). Atletizm branşındaki sporcuların puan ortalaması, güreş branşındaki sporcuların puan ortalamasından yüksek, güreş yapan sporcuların hileyi benimseme alt boyutu ortalaması ise, atletizmle uğraşan sporculara göre daha düşük bulunmuştur. Adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise atletlerin, güreşçilerden daha yüksek ortalamalara sahip oldukları gözlenmiştir (Tablo 2). Atletler ve güreşçiler arasındaki değişimin spor branşlarının kendilerine has karakteristik özellik ve yapılarından kaynaklandığı söylenilebilir. Tsai ve Fung (2005) basketbolcuların, voleybolculara göre sportmenliği daha az önemsediklerini belirtmektedirler. Gürpınar (2014b) sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının spor türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterebileceğine vurgu yapmıştır. Mouratidou vd., (2007) fiziksel temasın sporcuların ahlaki yargılarında önemli bir rol oynadığını, fiziki temas düzeyi düşük ya da hiç olmayan branşlardaki sporcuların ahlaki gelişim skorlarının daha yüksek olduğunu, yüksek temas sporlarının ise daha düşük ahlaki seviyelerle ilişkilendirildiğini rapor etmiştir. Aynı çalışmada oyundaki temas oranının artması mücadelenin artmasına yol açacağını böylelikle galip

gelmenin zorlaşacağını ve galibiyet adına haksız avantajlı durumların ortaya çıkabileceğini ve şartlar zorlaştığı için bu durumun negatif etkisinin daha da artabileceği bildirilmektedir.

Sporcu eğitim merkezinde hizmet alma süresi (eğitim görme süresi) değişkenine göre; hileyi, yarışma severliği benimseme ve adilce kazanmayı koruma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$; tablo 3). Ancak tüm alt boyutlarda 3-4 yıl aralığındaki sporcuların en yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiş olup, artışı izleyen azalışlar olduğu saptanmıştır. Hileyi benimseme puan ortalaması arttığı zaman yarışma severlik ve adilce kazanmayı koruma puanlarında artış, hileyi benimseme puan ortalaması azaldığı zaman yarışma severlik ve adilce kazanmayı koruma puan ortalamalarında azalma görülmektedir (Tablo 3). Bu negatif korelasyon, eğitim süresindeki artışla birlikte hilenin zamana bağlı olarak istenmeyen bir davranış halini alması olarak nitelendirilebilir. Literatürde sporun ahlaki yapıya olumlu etkisi ile ilgili bir çok kaynağa rastlamak mümkündür. Sporda ticari ve siyasi beklentilerin artması, ahlaki beklentilerin ikinci plana atılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda profesyonelliğin giderek güçlenmesi, amatör ruhunun gerilemesine ve müsabakaların dostluk, kardeşlik ve birliktelikten daha çok maddi kazanımlar elde etmeye yönelik ticari bir sektör haline getirmiştir (Yıldıran, 2005). Sporda müsabakaya çıkacak sporcunun hedefi elbette galip olmaktır fakat sporcunun elde ettiği başarılarla aldığı ödüller ve şampiyonluklar amaç değil araç olmalıdır (Gümüş vd., 2016). Bireyler arasındaki ahlaki gelişim farkı eğitim yoluyla azaltılabilir. Eğitimle bireyler ahlaki gelişim düzeyleri ile ilgili bir üst seviyeye geçme konusunda güdülenebilirler. Genel geçer ahlaki kurallar ve ilkeler bakımından eğitim almaları insanların daha üst seviyeli ahlaki değerleri tanımalarına zemin hazırlayacaktır (Kulaksızoğlu, 2004). Ahlâki gelişimle birlikte kişinin toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendisini denetleyebilmesi beklenir (Topbaşı, 2006). Sporun sevgi, barış, dostluk, paylaşma gibi bir çok duyguyu barındırdığı düşünülecek olursa çalışmamızda sporcu eğitim merkezlerinde eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında istatistiksel açıdan bir değişim gözlenmemesi, farklı yorumlamalara neden olabilir. Unutulmaması gereken nokta sporcu eğitim merkezlerinde eğitim alan sporcuların uzmanlar nezaretinde aldıkları eğitime ek olarak, spor sayesinde zararlı alışkanlıklardan uzak kalmaları ve belirli bir yaşam kalitesine sahip olmaları ile topluma yararlı bireyler olarak yer almaları ile kazanım haline dönüşebilecektir.

Sporcu eğitim merkezinde yatılı olarak kalan öğrencilerin aile gelir seviyesine göre hileyi, yarışma severliği benimseme ve adilce kazanmayı koruma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (tablo 4). Sporcu öğrencilerin büyük çoğunluğunun gelir seviyelerinin oldukça düşük olması sosyo-ekonomik yönden benzer özellik taşıyan öğrencilerin zor şartlarda geçimlerini sağlayan ailelere sahip oldukları yönünde kanaat uyandırmıştır. Yaşam kalitesine direkt etki yapan gelir seviyesi, yoksulluk sınırının üzerine çıktığında sporcuların gerçek başarı ve performanslarını ortaya koyabilecekleri şartlar için gerekli zemin için temel şart yerine getirilmiş olacaktır. Spor ve ekonomi birbirini tamamlayan hatta birbirinin vazgeçilmez ögesi durumundadır. Bugün sporcular eski meslektaşlarının defne tacı ve erkeklik erdemlerinin aksine ekonomik, sosyal ve prestij yönünden sağladığı avantajlar için yarışmaktadırlar (Biçer, 1994). Türkiye 1. ve 2. atletizm liginde yarışan sporcular ile atletizmi bırakan elit sporcuların sosyo-ekonomik durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, sporcuların atletizmden sağladıkları aylık kazançlarının çok düşük veya hiç gelir getirmediği, spordaki başarıları oranda gelir sahibi oldukları, sporcuların başarı durumunun gelir seviyesini etkilediği belirlenmiştir (Pekel vd., 2004). Akandere vd., (2009) sporcuların spora yönelmesi ile maddi gelir sağlamak, düzenli

gelir elde etmek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişler ($p < 0.05$); ekonomik durumun spora başlamada ve sporcu başarısı üzerinde etkili olduğu sporcuların büyük oranda gelir sağlama ve maddi kazanç sağlamak seçeneğinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Deneklerin uzun yıllar spor yapmaları, profesyonel olmaları ve sporda başarılı olduklarında elde ettikleri eğitim, sağlık, beslenme, barınma gibi iyi yaşam koşullarını sporda başarısız olduklarında kaybetme endişesi sporcularda maddi kazanç sağlama seçeneğinin yüksek olmasının nedenlerinden olabileceğini rapor etmişlerdir. Bir ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, aile reisinin mesleği, geliri, taşınmaz mallar, evin bulunduğu muhit, aile üyelerinin yaşadığı sosyal çevre, toplum içerisindeki sosyal statüleri ile anne ve babanın eğitim düzeyince belirlenmektedir (Cengiz vd., 2007). Aile gelir düzeyiyle benlik saygısı doğrusal bir ilişki göstermektedir (Erşan vd., 2009). Sporcu eğitim merkezinde yatılı olarak eğitim gören sporcu öğrencilerin ailelerinin önemli bir kısmının maddi gelir seviyesinin düşük olmasının sporcu performanslarında etkili olacağı düşünülmektedir. 1982 anayasasının 58. maddesine göre “devlet başarılı sporcuyla korur” (mevzuat, 1982), ödül yönetmeliğine göre (2010) “ulusal ve uluslar arası spor hizmet ve faaliyetlerinde üstün başarı gösteren sporculara aynı ve nakdi yardım yapılır” ifadeleri yer almaktadır. Buna göre sporcu eğitim merkezlerinde sporcu ve ailelerine ekonomik anlamda fırsat eşitliği sunulduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır.

Bu araştırmada, anne ve baba eğitim seviyesi faktörüne bağlı olarak ahlaki karar alma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$; tablo 5). Anne ve baba eğitim düzeyi çocuğun eğitimsel yaşantısına ve kendini gerçekleştirmesine katkı sağladığı sürece önemli bir faktördür. Bu araştırmada anne ve baba için üniversite mezunu ebeveyn toplamda 10 kişi olarak tespit edilmiştir. Ebeveynlerin neredeyse tamamına yakını ilk ve ortaöğrenim mezunu olduğu ve düşük eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir (tablo 5). Literatürde anne ve baba eğitim seviyesinin sportif faaliyetlere ait kazanımlara pozitif etkisinin olduğu yönünde bildirimde bulunan bir çok kaynak yer alır. Kaplan ve Akkaya (2013) ekonomik sermayenin genel olarak bireyin maddi olanaklarını ifade ederken, kültürel sermayenin eğitimi, bilgili olma düzeyiyle ilişkilendirildiğini, burada eğitimin kültürel sermaye olarak ele alındığında; eğitim düzeyi arttıkça spora katılımın da arttığı sonucunun çıkarılabileceğini bildirmiştir. Ailelerin sporla ilgili olması çocuğun spora katılımında, hatta sporun toplumun çoğunluğunca yapılmasında olumlu bir etkidir (Sporbilim, 2017). Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğu da spor yapmaya teşvik ettikleri tespit edilmiştir (Amman vd., 2000). Yapılan diğer bir araştırma sonucuna göre; ailenin eğitim düzeyinin, ailede sporcu olma durumunun, çocuğun spor yapması üzerinde etkili olduğu, özellikle ailenin spora ilgisinin çocuğun spor yapmasına karşı tutumunu olumlu etkilediği belirlenmiştir (Kotan vd., 2009). Görücü (2001) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyi ile spora katılım arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Buna göre, anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarının aktif olarak spora katıldıkları görülmektedir. Anne-babanın eğitim düzeyi "hiç" olan öğrencilerin "anne-baba eğitim düzeyi" yüksek olan öğrencilere göre benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır (Küçükosmanoğlu, 2013).

Türk toplumunda olumlu bir gelişme şekli, çocukların ayırt edilmeden kabiliyetleri doğrultusunda spora yönlendirilmeleridir (Hergüner, 2001). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre on sekiz (18) yaşına kadar her insan çocuk sayılır (BM çocuk hakları sözleşmesi, 1989). Sporcu eğitim merkezinde yatılı olarak eğitim görmekte olan sporcuların yaş aralığının 11-19 olduğu göz önüne alınırsa burada eğitim gören sporcuların

tamamının bu kapsamda olduğu görülecektir. Bu durumun küçük yaşlarda eğitim merkezlerine yatılı olarak alınan çocukların, ahlakla birlikte ruh ve spor iklimlerinin oluşturulmasında önemli bir fırsat olduğu görülecektir. Çocuk ve gençlerimizin sporla tanışmaları, doğru temel ve doğrultuda eğitim almaları açısından sporcu eğitim merkezleri oldukça büyük öneme sahiptir. Uzman kadrolar ve doğru eğitim programları ile kalıcı sportif başarılar için ilk adımlar da atılmış olacaktır. İlk ve ortaöğretim yıllarında, çeşitli faktörlerin etkisiyle spora yönelen gençlerin üniversite yıllarında da spor yapma ihtimali yüksektir. Toplumun eğitim düzeyi yüksek kesimini oluşturacak bu gençlerin çevrelerinden aldıkları spor kültürü ile birlikte, yaşamları boyunca spora katılımları ve ilgileri de aynı ölçüde yüksek olacaktır (Yüksel, 2015).

Çalışmamızda anne-baba eğitim seviyesi, eğitim merkezinden hizmet alma süresi ve gelir seviyesi faktörlerine bağlı olarak herhangi bir değişim gözlenmezken, yaş ve branş faktörlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu çalışmanın bulgularına bağlı olarak yaş ilerledikçe ahlaki karar alma tutumunda olgunluğa bağlı iyileşme olduğu, branş seçiminde ise güreş sporunun atletizm sporuna göre ahlaki karar alma tutumuna olumlu etki yaptığı söylenilebilir. Sonuç olarak, ülke sporumuzun temellerini oluşturan sporcu öğrencilerin evrensel ahlak değerleriyle birlikte, galibiyet veya mağlubiyet durumlarında değişmeyecek kendilerine ait öz ahlaki değer yargılarını geliştirmeye yardımcı olacak doğru tutuma ve ahlaki değerlere sahip olması için sporcu eğitim merkezlerinde verilen sportif ve ahlaki eğitimin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akandere M, Baştuğ G, Akdoğan Z (2009). Erkek maratoncularda sosyal çevre ve ekonomik durumun spora yönelmeye etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22: 459-466.

Amman MT, İkizler HC, Karagözoğlu C (2000). *Sporda Sosyal Bilimler*. Alfa Yayınevi, İstanbul.

Aydoğan Y, Özyürek A, Akduman G.G (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının spora ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4 (Special Issue 1): 103-115.

Biçer T (1994). *Spor yönetimi organizasyonu ekonomik birim olarak spor işletmeleri ve uygulamadan bir örnek*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Butcher JE (1989). Adolescent girls sex role development: Relationship with sport participation, self-esteem and age at menarche. *Sex Roles*, 20(9): 575–593.

Cengiz G, Titrek O, Akgün Ö E (2007). Öğrencilerin ortaöğretim kurumu tercihinde okullarla ilgili faktörlerin etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1): 1-22.

Dikmen F (2014). Ahlak, değerler ve eğitimi. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2): 167-174.

Eğitim ve Ahlak Şurası (2015). Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara.

Erdemli A. (2016). *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*. E yayınları, İstanbul.

Erşan EE, Doğan O, Doğan S (2009). Beden eğitimi ve antrenörlük bölümü öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi ve bazı sosyo demografik özelliklerle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 12(1): 35-42.

Filiz K (2002). Sporun tanımlanması ve kapsamının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2): 203-211.

Görücü A. (2001). *Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında okuyan öğrencilerin spor yapma amaçları ve spora yönlendirilmelerinde etken olan faktörler (Konya Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Gürpınar B (2014a). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örneğinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176): 405-412.

Gürpınar B (2014b). Cinsiyet, eğitim seviyesi ve spora ait değişkenler açısından ortaokul ve lise’de okuyan sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176): 413-424.

Gümüş H, Saraçlı S, Ömür FK, Doğanay G, Kurtipek S (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *International Journal of Science Culture and Sport*. 4(2): 430-438.

Hawkins DB, Gruber J.J (1982). Little lig baseball and player's self-esteem. *Perceptual and motor Skills Journal*, 35: 1335-1340.

Hergüner G (2001). *Farklı liselerdeki sporcu öğrencilerin problem ve beklentilerinin belirlenmesi (Ankara İl Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

<https://sporegitim.sgm.gov.tr/content.aspx?contentID=39> (27.05.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (04.06.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

İlhan L (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1): 315-324.

Kaplan Y, Akkaya C (2013). Toplumsal tabaka farklılıklarının spora yansıyan sonuçları (Antalya Örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 143-158.

Korkmaz NH (2007). Yaz spor okulları ile çocukların benlik saygısı arasındaki ilişki. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. XX(1): 49-65

Kotan Ç, Hergüner G, Yaman Ç (2009). İlköğretim okullarında okuyan sporcu öğrencilerin spor yapmalarında okul ve aile faktörünün etkisi (Sakarya İl Örneği). *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1): 49-58.

Kulaksızoğlu A (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Küçükosmanoğlu HO (2013). Müzik öğretmeni adaylarının bazı sosyo demografik değişkenlere göre benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 1(2).

Lee M. J, Whitehead J, Ntoumanis N (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3): 369-392.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi-ahlak gelişimi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1-38.

Mouratidou K, Chatzopoulos D, Karamavrou S (2007). Moral development in sport context: utopia or reality. *Hellenic Journal of Psychology*, 4: 163-184.

Özbek O, Nalbant U (2016). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki genç sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 01-04 Kasım, Antalya.

Öztürk F (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. Bağırhan Yayınevi, Ankara.

Pehlivan Z (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2): 49-53.

Pekel HA, Aydos L, Onay M (2004) Elit atletlerin sosyo-ekonomik durumları, Türkiye'deki elit atletlerin sosyo-ekonomik durumları üzerine bir araştırma. *10. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildirileri*, 17-20 Kasım, Antalya.

Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, (2010). 3289 Sayılı Kanunun ek 3 üncü Maddesine Göre Bakanlar Kurulu Kararı, *T. C. Resmi Gazete*, 27748.

Tazegül Ü (2014). Sporun kişilik üzerindeki etkisinin araştırılması. *International Journal of Social Science*, 25: 537-544.

Tel M (2014). Türk toplum yaşantısında fair play. *International Journal Of Science Culture And Sport*. 2(1): 694-704.

Topbaşı F (2006). *Okul öncesi dönem 6 yaş grubu çocukların törel (ahlâki) gelişiminde dramının yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tsai E, Fung L (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *Athletic Insight*, 7(2): 37-46.

Türkmen M (2004). "Uzakdoğu sporlarının (UDS) çocuk gelişimine etkisi", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8: 562-582.

Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, (2012). 638 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 18 İnci Maddesine Göre Bakanlar Kurulu Kararı, *T. C. Resmi Gazete*, 28541.

Ünlütepe Ş (2000). Spor ve eğitim ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 10: 171-174.

www.mevzuat.gov.tr/Kanunlar.aspx. (03.06.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=62 (05.05.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

Yapan TH (1992). *Spor ahlakı-beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldıran İ (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(10): 1-14.

Yüksel M (2015). Eğitim düzeyi farklılıklarının spora yansması. *International Journal of Social Science*, 31: 149-165.